

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om Museiverket

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om Museiverket vilken skall ersätta den gällande lagen om museiverket från 1972. Vissa av de bestämmelser om Museiverkets uppgifter som för närvarande utfärdats genom förordning överförs i behövliga delar till lagnivå i överensstämmelse med kraven i grundlagen. Samtidigt uppdateras bestämmelserna om verkets uppgifter.

I lagen skall enligt förslaget föreskrivas att det för skyddet av kulturarvet och för landets allmänna museiväsen finns ett verk, dvs. Museiverket som är underställt undervisningsministeriet. Museiverket skall enligt förslaget ha till uppgift att sörja för att den kulturhistoriska nationalelegenden utökas, vårdas och ställs ut. Verket skall vara sakkunnigmyndighet med ansvar för skyddet av kulturarvet och kulturmiljön, svara för vården av och tillsynen över fornlämningar och kulturmiljön samt sörja för forskning i kulturarvet och dokumentation, bevarande och tillgängliggör-

ande av information om kulturarvet.

Den föreslagna lagen innehåller vidare bestämmelser om verkets organisationsstruktur. Organisationen föreslås bestå av Finlands nationalmuseum och andra verksamhetsenheter.

I lagen skall föreskrivas om ledningen av Museiverket. Verket skall ledas av en generaldirektör. Museiverket skall vara ett chefsämbetsverk. Den föreslagna lagen innebär att direktionen dras in och uppgifterna i huvudsak överförs på verkets tjänstemannaledning. Dessutom föreskrivs det i förslaget till lag om hur verket skall ledas i övrigt och om hur beslutanderätten utövas.

I lagen skall också föreskrivas om grunderna för hur de avgifter som tas ut för vissa prestationer vid Museiverket skall bestämmas. Lagens bemyndigande att utfärda förordning preciseras.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagstiftning och praxis

Lagstiftning

Enligt 20 § grundlagen bär var och en ansvar för naturen och dess mångfald samt för miljön och kulturarvet. Det allmänna skall verka för att alla tillförsäkras en sund miljö och att var och en har möjlighet att påverka beslut i frågor som gäller den egna livsmiljön.

Museiverket grundades den 1 mars 1972, varvid arkeologiska kommissionen ombildades till museiverket. Statens konstmuseum, som grundades 1990 och är underställt undervisningsministeriet, är ansvarigt ämbetsverk för bildkonstens museiverksamhet och utvecklingen av landets konstmuseisektor.

Bestämmelser om museiverket finns i lagen om museiverket (31/1972) och i förordningen om museiverket (119/1992). I 1 § i nämnda lag föreskrivs att för landets fornminnesförvaltning, för därtill ansluten forskning samt för den allmänna ledningen av och tillsynen över museiväsendet finnes ett museiverk, som är ett undervisningsministeriet underställt ämbetsverk.

Enligt 3 § 1 mom. nämnda lag kan museiverket för sina prestationer ta ut avgifter vars storlek bestäms med iakttagande av vad som föreskrivs i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992) och med stöd av den i förordning av undervisningsministeriet. Med avvikelse från lagen om grunderna för avgifter till staten kan enligt paragrafens 2 mom. avgifterna för tillträde till museer som lyder under museiverket, till utställningar och andra för allmänheten avsedda tillställningar och förevisningar sänkas eller ingen avgift tas ut när det är ändamålsenligt med tanke på undervisning, vetenskap eller annars med hänsyn till allmänt intresse. Med avvikelse från lagen om grunderna för avgifter till staten kan enligt paragrafens 3 mom. på företagsekonomiska grunder prissatta hyror för kulturhistoriskt värdefulla byggnader och för lo-

kaler i dem av kulturpolitiska skäl sänkas så att en hyra som motsvarar gällande gängse prisnivå tas ut för dem eller, om det bör anses överensstämmande med statens fördel, så att hyran får vara lägre än den gängse eller att ingen hyra tas ut.

Enligt lagens 4 § utfärdas närmare bestämmelser om verkställigheten och tillämpningen av lagen genom förordning.

I 1 § förordningen om museiverket finns närmare bestämmelser om museiverkets uppgifter. Uppgifterna är att

1) leda och utveckla fornminnesförvaltningen och museiverksamheten här i landet,

2) vara sakkunnigmyndighet med ansvar för skyddet av kulturarvet och kulturmiljön samt tillsammans med andra myndigheter och det övriga museiväsendet sörja för att lagstiftningen inom området iakttas,

3) svara för bevarandet av och tillsynen över fornlämningar, byggnadskulturen och kulturmiljön samt att sörja för att detta område utvecklas,

4) sörja för dokumentation och forskning som gäller förhistoria, historia, etnologi, sjöfartshistoria, numismatik, byggnadshistoria och konsthistoria,

5) sörja för att den kulturhistoriska nationalsamlingen utökas och vårdas,

6) svara för museer och ordna utställningar,

7) sköta särskilt stadgade och bestämda uppgifter i anslutning till det statsstöd som beviljas museiväsendet,

8) vara central konserveringsanstalt för arkeologiskt och marinarknologiskt material samt att styra och övervaka restaureringsverksamheten,

9) upprätthålla och främja internationella kontakter inom sitt område,

10) förmedla information om andra folkslags kultur, samt

11) sköta andra uppgifter som stadgas eller bestäms för museiverket.

I förordningens 2 § föreskrivs om museiverkets direktion. Direktionen tillsätts av undervisningsministeriet för fyra år i sänder. Direktionen består av en ordförande samt sju andra medlemmar, av vilka en är verkets ge-

neraldirektör, en är överdirektör och en är en person som föreslås av verkets mest representativa personalföreningar. Den sistnämnda medlemmen har en personlig ersättare. Direktionen väljer inom sig en vice ordförande.

Enligt förordningens 3 § 1 mom. finns vid museiverket Finlands nationalmuseum, som är kulturhistoriskt riksmuseum, och andra verksamhetsenheter. Enligt 2 mom. sköter nationalmuseet de uppgifter som avses i 1 § till den del de inte hör till verksamhetsområdet för någon annan verksamhetsenhet. Närmare bestämmelser om museiverkets organisation, verksamhetsenheternas och personalens uppgifter, handläggningen och avgörandet av ärenden samt den övriga interna ordningen för verksamheten ges enligt 3 mom. i arbetsordningen. Generaldirektören fastställer arbetsordningen efter att ha hört direktionen.

Chef för museiverket är enligt förordningens 4 § en generaldirektör med titeln statsarkeolog. Vid verket finns dessutom en överdirektör (Finlands nationalmuseum) och förvaltningsdirektör, avdelningsföreståndare och andra tjänstemän samt personal i arbetsavtalsförhållande.

Generaldirektören leder enligt förordningens 5 § museiverkets verksamhet samt svarar för att museiverkets uppgifter sköts effektivt och på ett resultatgivande sätt. Generaldirektören och, för Finlands nationalmuseums del, överdirektören svarar för att direktionsens beslut verkställs. Överdirektören, förvaltningsdirektören och avdelningsföreståndarna bistår generaldirektören vid ledningen av verket. De som är i ledande ställning vid verket svarar för att de mål som uppställts för respektive verksamhetsenhet eller för verksamheten uppnås på ett effektivt och ekonomiskt sätt.

De ärenden som ankommer på museiverket avgörs enligt förordningens 6 § av direktionen, det särskilda sammanträdet, generaldirektören, överdirektören, förvaltningsdirektören, en avdelningsföreståndare eller av någon annan i arbetsordningen förordnad tjänsteman. De ärenden som behandlas i direktionen avgörs på föredragning. I arbetsordningen bestäms vilka andra ärenden som avgörs på föredragning.

I förordningens 7 § föreskrivs om de ären-

den som direktionen avgör och i 8 § om hur direktionen sammankallas och när den är beslutför.

I 9 § föreskrivs om ärenden som skall avgöras vid särskilda sammanträdet. I fråga om tjänstemännens rätt att avgöra ärenden föreskrivs i 10 §.

I 11 § föreskrivs om behörighetsvillkoren för tjänsterna, i 12 § om utnämningen till tjänsterna och i 13 och 14 § om tjänstledighet respektive skötseln av en tjänst under tiden för en tjänstledighet.

I 17 § föreskrivs om intressebevakningen på statens vägnar.

Museiverkets organisation regleras i arbetsordningen av den 17 juni 2003. Enligt denna finns vid museiverket huvudresultatområdet kulturmiljön, som arkeologiska avdelningen och byggnadshistoriska avdelningen ansvarar för och huvudresultatområdet museer och utställningar, som Finlands nationalmuseum ansvarar för. Dessutom finns resultatområdet utvecklandet av museiväsendet samt förvaltningsavdelningen och som separata enheter biblioteket och bildarkivet.

Därtill föreskrivs i undervisningsministeriets förordning om avgifter för prestationer vid museiverket (977/2003) bl.a. om avgiftsbelagda offentligtgrättsliga prestationer och om museernas inträdesavgifter.

Museiverksamheten regleras i museilagen (729/1992). Enligt lagen är museiverksamhetens syfte att upprätthålla och öka medborgarnas kunskap om sin kultur, sin historia och sin miljö. Museerna skall sörja för och främja undersökning, undervisning och information på området genom att ta till vara, undersöka, bevara och ställa ut föremål och annat material om människan och hennes miljö. Bestämmelser om skyddet av fornlämningar finns i lagen om fornminnen (295/1963). Fornlämningar är enligt denna fasta och lösa fornföremål samt vrak.

Bestämmelser om skyddet av byggnader finns i markanvändnings- och bygglagen (132/1999), byggnadsskyddslagen (60/1985), kyrkolagen (1054/1993) och förordningen om skydd för staten tillhöriga byggnader (480/1985). Museiverket skall enligt dessa författningar vara initiativtagare eller remissinstans samt tillsynsmyndighet i skyddsfrågor. I ärenden som behandlats vid verket

är miljöministeriet beslutsfattare, om det är frågan om ett byggnadsskydds- eller planläggningsärendet. Museiverket är allmän tillståndsmyndighet enligt lagen om begränsning av utförelsen av kulturföremål (115/1999).

Praxis

Museiverket är en riksomfattande service- och sakkunnigmyndighet som främjar värdandet och bevarandet av det materiella kulturarvet samt ökar och sprider kunskapen om detta. Vid myndigheten behandlas ärenden som gäller den förhistoriska och historiska tiden eller som ansluter sig till fornlämningar under vatten eller landets byggnadsarv. Museiverket för ett register över fornlämningar. Datamaterial om fornlämningar behövs i allt större utsträckning i planeringen av markanvändning och i samband med skogsarbeten. Antalet kända fasta fornlämningar från förhistorisk tid uppgår i Finland till ca 17 000. Från den historiska tiden finns betydligt fler kända fornlämningar.

Museiverket är ett ämbetsverk som besitter fastighetsförmögenhet enligt 2 § 1 mom. statsrådets förordning om förvärv, besittning och skötsel av statlig fastighetsförmögenhet (1070/2002). Museiverket besitter och sköter kulturhistoriskt värdefulla fastigheter samt byggnader och konstruktioner. Största delen av fastigheterna är en del av nationalförmögenheten. En stor del av det byggnadsarv som museiverket besitter är skyddat med stöd av förordningen om skydd för staten tillhöriga byggnader. Museiverket har i sin besittning 73 landområden med en sammanlagd areal på 631 hektar. Antalet fastigheter är 87. Förutom tre medeltida slott besitter verket för närvarande ca 30 fornminnesområden. Antalet byggnader och konstruktioner som är i verkets besittning uppgår till sammanlagt 402, med en yta på över 100 000 bruttokvadratmeter. Byggnaderna utgörs till största delen av museibyggnader runt om i landet och andra byggnader i samband med dem.

Museiverket hade i slutet av 2003 en fast personal på 279 anställda. Därtill fanns visstidsanställda och andra motsvarande arbetstagare samt personer som avlönades med sysselsättningsmedel. Något över hälften av

personalen är forskningspersonal och personal som bistår vid forskningen.

Museiverket sköter 17 museer och två slott (Tavastehus slott och Olofsborg), som år 2003 hade sammanlagt 570 000 besökare. Åbo slott är uthyrt till Åbo stad till slutet av 2018 för landskapsmuseets behov. Åbo stad svarar för slottets underhållskostnader.

År 2003 stödde museiverket verksamheten vid 153 museer med 446 000 euro av budgetmoment 29.90.52. "Tippnings- och penninglotterivinstmedel för främjande av konsten". Samma år delade verket i understöd av moment 29.90.50. "Vissa understöd", ut 663 000 euro för underhåll eller reparation av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och 67 000 euro för restaurering och reparation av kulturhistoriskt värdefulla fartyg.

För skyddet av fornlämningar har museiverket sex forskare och en överintendent ute i regionerna. Om skötseln av vissa skyddsavgifter enligt lagen om fornminnen har museiverket med stöd av 1 § museiförordningen (1312/1992) kommit överens med sju landskapsmuseer, som har en anställd arkeolog. Likaså med stöd av 1 § museiförordningen har museiverket kommit överens om skötseln av skyddsavgifter som ansluter sig till byggnadsarvet med tio landskapsmuseer, som har en anställd byggnadsforskare. Med stöd av 10 § lagen om begränsning av utförelsen av kulturföremål har tillståndsmyndighetsavgifter delegerats till nio landskapsmuseer och riksomfattande specialmuseer.

Staten ansvarar både för det kulturarv som den har i sin besittning och för alla fornlämningar som är belägna på finskt område. Skyddet av kulturmiljön ankommer på miljöministeriet och undervisningsministeriet, som vardera inom sitt ansvarsområde svarar för beredningen av ärenden och en adekvat förvaltningsverksamhet. Museiverket, som är underställt undervisningsministeriet, och de regionala miljöcentralerna, som är underställda miljöministeriet, har inom sina verksamhetsområden hand om de praktiska förvaltningsavgifterna. Museiverkets verksamhetsområde är hela landet och verket saknar regionalförvaltning för museiverksamheten och skyddet av kulturmiljön. Inom miljöministeriets förvaltningsområde svarar de regionala miljöcentralerna, som är 13 till

antalet, var och en med sitt eget verksamhetsområde, för uppgifter som ansluter sig till skyddet av kulturmiljön. Miljöministeriet deltar tillsammans med undervisningsministeriet i resultatstyrningen av museiverket.

1.2. Bedömning av nuläget

Organisationsformerna för hur museerna drivs och deras uppgifter sköts i Finland är varierande. Museifältet är vidsträckt och splittrat. Det finns över 1 000 museer i kommunal, statlig eller privat regi med mycket olika uppgifter. Museerna är riksmuseer, landskapsmuseer, regionala konstmuseer, riksomfattande och andra specialmuseer och lokalmuseer. Utifrån uppgifterna kan museerna indelas i kulturhistoriska museer, konstmuseer, naturhistoriska museer och specialmuseer inom olika områden. Riksmuseerna Finlands nationalmuseum, Statens konstmuseum och Naturhistoriska centralmuseet vid Helsingfors universitet utgör inte en enhetligt samordnad del av museiväsendet. Vart och ett av dessa museer har en särskild relation dels till statens museiförvaltning, dels till andra museer på området. Staten finansierar sina museer direkt med budgetfinansiering och med inträdesavgifter. Huvudmännen för professionellt skötta privata och kommunala museer beviljas lagstadgad statsandel för driftskostnaderna och understöd enligt prövning. År 2003 omfattade statsandelen för museer 132 professionellt skötta museer. Staten stöder även vissa museer utanför statsandelssystemet med understöd enligt prövning. En del museer fungerar helt utan offentlig finansiering.

Utvecklingen av de professionellt skötta museernas ekonomi, personal och verksamhet följs årligen med hjälp av museistatistik som sammanställs av museiverket.

Lagen om museiverket har inte väsentligt reviderats sedan den utfärdades. Inte heller i samband med att de regionala miljöcentralerna grundades 1995 ändrades lagen. Förordningen om museiverket reviderades dock 1992. Från början av 2003 ändrades förordningen så att Finlands nationalmuseum fick en starkare organisatorisk ställning. Lagen motsvarar inte i alla delar de nuvarande kraven. Lagstiftningen om Statens konstmuseum

har reviderats så att den iakttar nutida krav sedan den 1 augusti 2000.

Till statens centralförvaltning kan enligt grundlagens 119 § 1 mom. utöver statsrådet och ministerierna höra ämbetsverk, inrättningar och andra organ. Staten kan dessutom ha regionala och lokala myndigheter. Om förvaltningen under riksdagen bestäms särskilt genom lag.

Enligt paragrafens 2 mom. skall de allmänna grunderna för statsförvaltningens organ regleras genom lag, om deras uppgifter omfattar utövning av offentlig makt. Grunderna för statens regional- och lokalförvaltning skall likaså bestämmas genom lag. I övrigt kan bestämmelser om statsförvaltningens enheter utfärdas genom förordning.

Enligt motiveringen till grundlagens 119 § är det fråga om utövning av offentlig makt t.ex. när en enhet kan utfärda rättsregler eller fatta beslut om enskilda individers rättigheter, skyldigheter och förmåner, använda maktmedel samt på andra sätt ingripa i de grundläggande fri- och rättigheterna. Om dylika uppgifter ankommer på något organ inom statsförvaltningen, skall de allmänna grunderna för ett sådant organ regleras genom lag.

Museiverkets uppgifter är för närvarande bristfälligt reglerade på lagnivå. Lagen om museiverket bör mer exakt än för närvarande föreskriva om de uppgifter som ansluter sig till skyddet av kulturarvet och till museiväsendet. Vad som skall nämnas om uppgifterna i förordningen bör justeras i överensstämmelse med detta. Dessutom är det tillbörligt att föreskriva om ämbetsverkets ledning och om utövandet av beslutanderätten i lag. Likaså bör det i lagen tas in tillräckligt noggranna och exakt avgränsade bemyndiganden att utfärda förordning.

När den statliga centralförvaltningen reformerades drogs de kollegiala ledningsorganisationerna vid centralämbetsverken in och ersattes med direktioner i början på 1990-talet. Reformen baserade sig på det beslut statsrådet fattade den 9 mars 1989 om åtgärder för att förbättra förvaltningens förmåga att ge service och för att reformera styrningen av densamma. Direktionerna skulle vara snäva sakkunnigorgan sammansatta så att de utgjorde en betydande tilläggsresurs för äm-

betsverken med tanke på sakkunskap om verksamhetens innehåll, allmänt ledarskap och skötseln av intressegruppskontakter. I det nu pågående reformprojektet för den statliga centralförvaltningen är ambitionen att statsrådets och ministeriernas arbete skall effektiviseras, att ministerierna skall skärpa resultatstyrningen av sina förvaltningsområden och att det utvecklas nya verktyg till underlag för ett resultatgivande beslutsfattande.

Museiverkets ledningsorganisation förnyades vid organisationsreformen 1992. I stället för det tidigare tjänstemannakollegiet (museiverkets plenum) kom en av statsrådet för fyra år i sänder tillsatt direktion, som förutom av generaldirektören och en representant för personalen bestod av fem medlemmar utanför museiverket. Förordningen ändrades från ingången av 2003 så att direktionen tillsätts av undervisningsministeriet och en utsagd medlem är dessutom Nationalmuseets överdirektör. Den nuvarande direktionens mandat löper ut den 14 juni 2004.

Enligt 5 § förordningen om museiverket leder generaldirektören museiverkets verksamhet samt svarar för att museiverkets uppgifter sköts på ett resultatgivande sätt.

Sedan museiverket övergick till resultatbudgetering och resultatstyrning 1994 har verkets direktion fått en problematisk ställning. Ministeriet ingår resultatavtal med ämbetsverkets tjänstemannaledning och resultatansvaret vilar då på ämbetsverkets chef. Det är dock direktionen som är museiverkets högsta beslutande organ. Den har till uppgift att bestämma om den allmänna utvecklingen av fornminnesförvaltningen och landets museiväsen, verksamhets- och ekonomiplanen, budgetförslaget och forskningsverksamheten samt frågor som gäller allmänna principer för skyddet av kulturmiljön och fornlämningarna. Därmed bestämmer direktionen i princip om museiverkets verksamhetspolitik, men tjänstemannaledningen bär ansvaret för verksamheten. I styrrelationen mellan undervisningsministeriet och museiverket är direktionens ställning problematisk också därför att det till styrningen ansluter sig en mycket tät diskussionskontakt mellan ministeriet och museiverkets ledning. Direktionen har därför inte någon klar ställning i verkets styr- och ledningsprocess och dess roll har i verklighe-

ten blivit obetydlig. Direktionens enda konkreta tillfällen att besluta och påverka är vissa utnämningsärenden, och de inträffar högst sporadiskt.

Det är meningen att resultatstyrningen av ämbetsverken inom kultur- och konstsektorn skall revideras. I detta syfte har ett utvecklingsprojekt för den kulturpolitiska resultatstyrningen startats vid undervisningsministeriet. Avsikten är att stärka ministeriets andel i den strategiska resultatstyrningen av underlydande ämbetsverk, skärpa ämbetsverkens och inrättningarnas egna strategier och förbättra resultatstyrningsprocessen.

Till systemet med en direktion ansluter sig även jävsproblem, i synnerhet när det gäller undervisningsministeriets representation. Till direktionen kan inte utses tjänstemän som medverkar i verkets resultatstyrning på ministeriet och som således skulle vara de bästa experterna med tanke på styrningen, eftersom de vore jäviga att behandla museiverkets ärenden på ministeriet. Detta orsakar praktiska svårigheter i resultatstyrningen.

Med tanke på resultatstyrningen och resultatledningen har museiverkets direktion en problematisk ställning, eftersom resultatavtalet för verkets del ingås av den resultatansvariga generaldirektören, som även ansvarar för rapporteringen i samband med avtalet. Närmast i syfte att förtydliga resultatledningen och styrförhållandena som ansluter sig till resultatstyrningen har man på jord- och skogsbruksministeriets, social- och hälsovårdsministeriets och finansministeriets förvaltningsområde följaktligen dragit in direktionerna vid ett flertal ämbetsverk som är underställda dessa ministerier, och uppgifterna har överförts på tjänstemannaledningen. Inom undervisningsministeriets förvaltningsområde har direktionen för forskningscentralen för de inhemska språken dragits in från den 1 februari 2004 och vid arkivverket dras direktionen in från början av april 2004 genom en lag om ändring av arkivlagen.

2. Målsättning och de viktigaste förslagen

Syftet med propositionen är att svara på de ändringar som skett i skyddet av kulturarvet

och landets museiverksamhet samt i statsförvaltningen och lagstiftningen.

I proposition föreslås att det stiftas en lag om Museiverket, som skall ersätta den gällande lagen om museiverket från 1972.

Museiverkets uppgifter skall enligt förslaget regleras mer exakt på lagnivå. Verkets centrala uppgift skall vara att svara för skyddet av kulturarvet och för landets allmänna museiverksamhet. Dessutom föreslås i lagen bli bestämt att verket skall sörja för att den kulturhistoriska nationalförmögenheten utökas, vårdas och ställs ut, vara sakkunnigmyndighet med ansvar för skyddet av kulturarvet och kulturmiljön, svara för bevarandet av och tillsynen över fornlämningar och kulturmiljön samt sörja för forskning i kulturarvet och dokumentation, bevarande och tillgängliggörande av information om kulturarvet.

I lagen skall föreskrivas om Museiverkets organisationsstruktur. Verket skall omfatta Finlands nationalmuseum och andra verksamhetsenheter. Dessutom skall verket kunna ha regionala enheter, som inte utgör en självständig organisation utan en del av Museiverket.

Ledningsorganisationen föreslås bli ändrad. Direktionen dras in och dess nuvarande uppgifter förs över på verkets tjänstemannaledning, frånsett uppgiften att förordna ställföreträdare för generaldirektören. Undervisningsministeriet skall förordna ställföreträdare för generaldirektören. Genom denna lösning förtydligas verkets styr- och tillsynsansvar samt vidareförmedlingen av ministeriets styrning och tillsyn. Generaldirektörens resultatansvar förtydligas och framhävs.

De uppgifter som nu ankommer på direktionen övergår på verkets generaldirektör. För skötseln av kontakterna till intressegrupperna inom museiområdet avses Museiverket ha en kulturarvsdelegation, som skall utgöra ett stöd för ledningen. Delegationen skall inte ha självständig beslutanderätt i ärenden som gäller Museiverket. I delegationen skall finnas företrädare för verkets personal. Bestämmelser om delegationen utfärdas genom en förordning av statsrådet om Museiverket.

Bemyndigandena att utfärda förordning skall justeras i enlighet med grundlagens 80 § 1 mom. så att det i bemyndigandet tillräck-

ligt tydligt och exakt avgränsat framgår vilka frågor som avses bli föreskrivna i förordning.

3. Propositionens verkningar

Propositionen har inga betydande ekonomiska verkningar.

Genom reformen fås lagstiftningen om Museiverket att motsvara den utveckling som skett i lagstiftningen på annat håll. Dessutom förbättrar reformen resultatstyrningssystemet. Den som styr och den som styrs får en tydligare ställning och ansvaret förtydligas. Museiverkets generaldirektör skall bära resultatansvaret för verksamheten. Också eventuella jävsproblem för ministeriemedlemmarna i ledningsorganisationen försvinner.

Direktionens nuvarande uppgifter överförs på tjänstemannaledningen med undantag av utnämningar av ställföreträdare för generaldirektören, vilka föreslås bli överförda på undervisningsministeriet. En representant för personalen skall finnas med även i den delegation som tillsätts. Reformen har inte heller några verkningar i fråga om personalen och organisationen.

Till medlemmarna i direktionen har betalats månadsarvoden som grundar sig på anvisningar från Statens arbetsmarknadsverk och som fastställts av undervisningsministeriet. Till medlemmarna i delegationen kan vid behov också betalas månadsarvoden av motsvarande storlek eller sammanträdesarvoden.

4. Beredningen av propositionen

Museiväsendets struktur och funktion har utretts bl.a. i en kommission som tillsattes av undervisningsministeriet den 25 november 1998 och som hade till uppgift att utarbeta ett museipolitiskt program. I kommissionens betänkande, dvs. det museipolitiska programmet Museum 2000 (kommittébetänkande 8:1999) föreslogs att museiverket ombildas till ett center för utveckling av musei- och kulturmiljön och att Finlands nationalmuseum avskiljs från museiverket till ett kulturhistoriskt riksmuseum underställt undervisningsmuseet.

Den 18 december 2000 tillsatte undervisningsministeriet en styrgrupp och en bered-

ningsorganisation som hade till uppgift att utarbeta ett förslag till principbeslut av statsrådet om genomförandet av en omorganisering av museiverket. Styrgruppen skulle beakta förslagen i betänkandet med det museipolitiska programmet Museum 2000 och de utlåtanden som gavs om betänkandet.

Styrgruppens promemoria (undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior 29:2001) blev klar den 8 november 2001. Arbetsgruppens förslag till principbeslut av statsrådet gavs inte. Som ett resultat av arbetet ändrades dock förordningen om museiverket från ingången av 2003 så att Finlands

nationalmuseum fick en starkare ställning i museiverkets organisation och en egen punkt i användningsplanen för museiverkets omkostnadsmoment i budgeten.

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid undervisningsministeriet. Miljöministeriet och museiverket har avgett utlåtanden om utkastet och förslaget har behandlats på ett samrådsmöte vid museiverket. Remissinstanserna har ställt sig positivt till propositionen. Därtill har ministeriet hört Finlands museiförbund och Statens konstmuseum muntligen.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslaget

1 §. Verksamhetsområde. I paragrafen föreskrivs att det för skyddet av kulturarvet och landets allmänna museiväsen finns Museiverket, som är underställt undervisningsministeriet. Med kulturarv avses föremålsarvet och kulturmiljön, dvs. den miljö som människan utformat genom sin verksamhet. Det förra omfattar bl.a. föremål och undervattensfynd, och det senare fasta fornlämningar, den bebyggda miljön och kulturlandskapet. Med skydd avses verksamhet som avser att bevara kulturarvet, förmedla det till framtiden och behärska förändringar.

Med landets allmänna museiväsendet avses statsmaktens verksamhet i avsikt att främja verksamhetsbetingelserna för detta område. Museiverket är en sakkunnigmyndighet med särskilt ansvar för den kulturhistoriska museisektorn i landet. Museiverket har dessutom till uppgift att samordna och utveckla museisektorn i dess helhet inklusive konstmuseerna, specialmuseerna och de naturhistoriska museerna. Detta avses ske i samarbete med Statens konstmuseum och Naturhistoriska centralmuseet vid Helsingfors universitet.

2 §. Uppgifter. I paragrafen föreskrivs om Museiverkets uppgifter, om inte något annat

bestäms genom lag eller med stöd av lag.

Enligt 1 mom. 1 punkten har Museiverket till uppgift att sörja för att den kulturhistoriska nationalegendomen utökas, vårdas och ställs ut. Med den kulturhistoriska nationalegendomen avses statlig egendomen i form av kulturarv samt statlig egendomen som Museiverket besitter och avses ske syftet med ägandet i första hand är att uppbevara förmögenheten och säkra att den bevaras. National egendomen utökas kontrollerat enligt museala principer. Genom konservering, restaurering, vård och adekvat uppbevaring försöker man säkra att nationalegendomen bevaras.

Till Museiverket hör Finlands nationalmuseum och 16 andra museer vars samlingar hör till nationalegendomen. Genom att ställa ut samlingarna tillgodoses allmänhetens rätt till kulturarvet genom att den ges möjligheter att bekanta sig med nationalegendomen.

Enligt 2 punkten i momentet skall Museiverket vara sakkunnigmyndighet med ansvar för skyddet av kulturarvet och kulturmiljön. Som sakkunnigmyndighet deltar Museiverket i planeringen av markanvändning genom att ge utlåtanden om hänsyn till kulturmiljön och genom att förhandla med kommuner, byggnads- och dem som planerar markanvändningen. Som sakkunnigmyndighet gör Museiverket

upp anvisningar om skyddet av kulturarvet och -miljön samt bereder skyddsprogram och framställningar om skydd av byggnader och deltar i tillsynen över skyddet. Museiverket deltar i utvecklandet av kulturmiljön i samarbete med andra aktörer inom kulturmiljösektorn, bl.a. de regionala miljöcentralerna, landskapsmuseerna och de regionala konstmuseerna.

Enligt 3 punkten i momentet skall Museiverket svara för vården av och tillsynen över fornlämningar och kulturmiljön. Med stöd av lagen om fornminnen skall Museiverket vårda och utöva tillsyn över fornlämningar. Vård av fornlämningar skedde år 2003 vid ca 200 objekt. I övrigt vårdas kulturmiljön bl.a. med hänsyn till landskapet och genom reparation av t.ex. gamla bruk och kanaler. Museiverket vårdar de byggnader som det besitter samt deltar i vården av andra statsägda kulturhistoriskt viktiga byggnader.

Enligt 4 punkten i momentet skall Museiverket sörja för forskning i kulturarvet och för dokumentation, bevarande och tillgängliggörande av information om kulturarvet. Museiverket lagrar och dokumenterar kulturarvet aktivt. Dokumentation sker genom att man samlar information om kulturarvet, bl.a. om föremål, fasta fornlämningar och byggnadsarvet i olika register, fotograferar och tecknar kulturarvet samt utvecklar informationshanteringsystem inom branschen för hela museifältets behov och ett så omfattande bruk som möjligt. Informationen om kulturarvet görs tillgänglig för såväl allmänheten som för andra aktörer inom branschen med hjälp av publikationsverksamhet och de medel som informationssamhället erbjuder.

I fråga om fasta fornlämningar enligt lagen om fornminnen och de statsägda vrak som skall jämföras med dem, har Museiverket ensamrätt att undersöka dem och rätt att ge utomstående tillstånd att undersöka dem. För den arkeologiska litteraturens del är Museiverkets bibliotek enligt arbetsfördelningen inom bibliotekssektorn vetenskapligt bibliotek inom området. Museiverket är även forskningsinstitut och gör undersökningar inom sin verksamhetssektor.

Uppgiften att bevara kulturarvet fullgörs förutom genom aktiva åtgärder för att t.ex. utöka Museiverkets egna samlingar och delta

i planeringen av markanvändning, även genom att påverka kulturarvets samhälleliga status.

Närmare bestämmelser om Museiverkets uppgifter utfärdas enligt paragrafens 2 mom. vid behov genom förordning av statsrådet.

3 §. Organisation. I denna paragraf föreskrivs om Museiverkets organisationsstruktur. Vid Museiverket skall finnas Finlands nationalmuseum, som är kulturhistoriskt riksmuseum, och andra verksamhetsenheter. Museiverket kan dessutom ha regionala enheter. De föreslagna regionala enheterna skall inte utgöra en självständig organisation, utan vara en del av Museiverket. De regionala enheterna skall bl.a. kunna sköta uppgifter som hänför sig till skydd, vård och restaurering av kulturmiljön. Uppgifterna kan vara sakkunniguppgifter, styrning, tillsyn och bevakning på regional nivå samt regionalt samarbete som stöder dessa uppgifter. Museiverket kan vid behov bilda enheter inom ramen för anslagen i statsbudgeten. För närvarande sköts de uppgifter som ansluter sig till värnandet om kulturmiljön i regionerna av tio tjänstemän vid museiverket.

4 §. Ledning och beslutsfattande. I paragrafen föreskrivs om Museiverkets ledning och om hur ärenden avgörs. Museiverket leds enligt förslaget av en generaldirektör, som fastställer verkets arbetsordning.

I Museiverket skall beslut alltjämt fattas av det särskilda sammanträdet, vars uppgifter bestäms närmare genom förordning av statsrådet.

Förutom fastställa arbetsordningen, skall generaldirektören enligt förslaget också avgöra andra ärenden som ankommer på Museiverket, om det inte har föreskrivits att någon annan tjänsteman vid Museiverket skall avgöra dem. Genom förordning av statsrådet bestäms vilka ärenden som i arbetsordningen inte kan uppdras åt andra tjänstemän att avgöra.

5 §. Avgifter. I paragrafen föreskrivs om de avgifter som kan tas ut för Museiverkets prestationer och om grunderna för dem. Innehållet i den föreslagna paragrafen motsvarar gällande paragraf, som reviderades den 1 januari 2002.

6 §. Närmare bestämmelser. Enligt paragrafens 1 mom. skall bestämmelser om be-

sättandet av tjänster vid Museiverket, om de uppgifter som generaldirektören och andra tjänstemän i förmansställning skall ha i anslutning till sin förmansställning samt om förordnande av ställföreträdare för generaldirektören utfärdas genom förordning av statsrådet.

Närmare bestämmelser om organisationen och verksamhetsenheterna, enheternas uppgifter, andra än i 1 mom. nämnda vikariat, den interna ledningen samt andra ärenden inom den interna förvaltningen skall ges i arbetsordningen.

7 §. Donationer och testamenten. Enligt paragrafen får museiverket ta emot donationer och testamenten. Närmare bestämmelser om mottagande av donationer och testamenten finns i statsrådets beslut angående allmänna bestämmelser om mottagande och användning av donations- och testamentsmedel i statens ämbetsverk och inrättningar (35/1974). Museernas samlingar utökas årligen till stor del genom donationer och testamenten.

8 §. Ikraftträdande. Paragrafen innehåller en sedvanlig ikraftträdelsebestämmelse. Genom denna lag upphävs den gällande lagen om museiverket. Innan lagen träder i kraft

kan sådana åtgärder vidtas som verkställigheten av lagen förutsätter.

2. Närmare bestämmelser

Enligt förslaget skall det med stöd av lagen om Museiverket utfärdas en förordning av statsrådet om Museiverket och en arbetsordning för Museiverket. I förordningen föreskrivs närmare om verkets uppgifter och personal, personalens uppgifter, avgörandet av ärenden, behörighetsvillkor för olika tjänster, tjänstetillsättning, tjänstledighet och kulturarvsdelegationen.

I arbetsordningen skall bestämmas om bl.a. Museiverkets verksamhetsenheter och deras uppgifter, beslutanderätt och beredningen av ärenden.

3. Ikraftträdande

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslag***Lag****om Museiverket**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Verksamhetsområde

För skyddet av kulturarvet och för landets allmänna museiväsen finns Museiverket, som är underställt undervisningsministeriet.

2 §

Uppgifter

Museiverket har, om inte något annat bestäms genom lag eller med stöd av lag, till uppgift att

- 1) sörja för att den kulturhistoriska nationalelegenden utökas, vårdas och ställs ut,
- 2) vara sakkunnigmyndighet med ansvar för skyddet av kulturarvet och kulturmiljön,
- 3) svara för vården och tillsynen i fråga om fornlämningar och, om ärendet inte hör till ansvarsområdet för någon annan myndighet, i fråga om kulturmiljön,
- 4) sörja för forskning i kulturarvet och för dokumentation, bevarande och tillgängliggörande av information om kulturarvet.

Närmare bestämmelser om Museiverkets uppgifter utfärdas vid behov genom förordning av statsrådet.

3 §

Organisation

Vid Museiverket finns Finlands nationalmuseum, som är kulturhistoriskt riksmuseum, och andra verksamhetsenheter. Museiverket kan dessutom ha regionala enheter.

4 §

Ledning och beslutanderätt

Museiverket leds av en generaldirektör. Museiverket har en arbetsordning, som fastställs av generaldirektören.

I museiverket fattas beslut av ett särskilt sammanträde, vars uppgifter bestäms närmare genom förordning av statsrådet.

Generaldirektören avgör de ärenden som ankommer på Museiverket, om det inte har föreskrivits eller i arbetsordningen bestämts att någon annan tjänsteman vid Museiverket skall avgöra dem. Genom förordning av statsrådet bestäms vilka ärenden som i arbetsordningen inte kan uppdras åt andra tjänstemän att avgöra.

5 §

Avgifter

Museiverket kan för sina prestationer ta ut avgifter vars storlek bestäms med iakttagande av vad som föreskrivs i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992) och med stöd av den i förordning av undervisningsministeriet.

Med avvikelse från lagen om grunderna för avgifter till staten kan inträdesavgift till museer som lyder under Museiverket, till utställningar och andra för allmänheten avsedda tillställningar och föreläsningar sänkas eller ingen avgift tas ut, när det är ändamålsenligt med tanke på undervisning eller vetenskap eller annars med hänsyn till allmänt intresse.

Med avvikelse från lagen om grunderna för

avgifter till staten kan på företagsekonomiska grunder prissatta hyror för kulturhistoriskt värdefulla byggnader och för lokaler i dem av kulturpolitiska skäl sänkas så att en hyra som motsvarar gällande gängse prisnivå tas ut för dem eller, om det bör anses överensstämma med statens fördel, så att hyran får vara lägre än den gängse eller att ingen hyra tas ut.

6 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av statsrådet bestäms om besättandet av tjänster vid Museiverket, om de uppgifter som generaldirektören och andra tjänstemän i förmansställning har i anslutning till sin förmansställning samt om förordnande av en ställföreträdare för generaldirektören.

Närmare bestämmelser om organisationen och verksamhetsenheterna, enheternas upp-

gifter, andra än i 1 mom. avsedda vikariat, den interna ledningen samt andra ärenden inom den interna förvaltningen ges i arbetsordningen.

7 §

Donationer och testamenten

Museiverket får ta emot donationer och testamenten.

8 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 200 .

Genom denna lag upphävs lagen den 14 januari 1972 om museiverket (31/1972) jämte ändringar.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Helsingfors den 6 februari 2004

Republikens President

TARJA HALONEN

Kulturminister *Tanja Karpela*